

A települési önkormányzatok kis- és középvállalkozásokat támogató tevékenysége a Nyugat-dunántúli Régió példáján

Stárics Roland ¹

Bevezetés

Napjaink nemzetgazdaságokon és vállalatbirodalmakon átsöprő globális pénzügyi és a nyomában fellépő gazdasági válsága ráirányította a figyelmet a magyar gazdaság számos előnytelen tulajdonságára. A torz gazdaságszerkezetből adódóan nagyfokú az ország gazdasági nyitottsága, kiszolgáltatottsága és sebezhetősége. A gazdasági dualitás oldása érdekében elkerülhetetlen a magyar kis- és középvállalkozások (kkv) támogatása és megerősödésük előmozdítása. Jelenleg ugyanis számottevő a megfelelő gazdasági kondíciókkal rendelkező, innovatív és fejlődőképes lokális-regionális gazdasági szereplők hiánya.

A honi kkv szektor jelentőségének fajsúlyosabbá válásában a mindenkori kormányzat gazdaság- és regionális politikája mellett a helyi önkormányzatok lokális gazdaságélénkítő és kkv-támogató tevékenysége is nélkülözhetetlen tényezőnek számít. Napjainkban a települési önkormányzatok egyre nagyobb szerepet játszanak a gazdasági fejlődés befolyásolásában és a helyi gazdaság fejlesztésében ².

A tanulmányban a helyi tervezési és megvalósítási szintnek számító települési önkormányzatok lokális gazdaságélénkítésre szolgáló törvényi kötelezettségeit és kezdeményező szerepét kívánom bemutatni. Áttekintést szeretnék adni a lokális szint súlyának megerősödéséről, valamint a helyi gazdaságfejlesztés és ezen belül is különösen a kkv-támogatások pozitív hozadékairól. A dolgozat, a szakirodalom bemutatása mellett egy kérdőíves felmérés eredményeit is tartalmazza, amelyben kísérletet próbálok tenni a doktori kutatásaim mintaterületül szolgáló Nyugat-dunántúli Régió (Győr-Moson-Sopron, Zala és Vas megye) helyi önkormányzatai kkv-támogató tevékenységének bemutatására. A kkv-támogató politika gyakorlati megvalósulásának vizsgálata révén igyekszem megvilágítani a települési önkormányzatok helyi gazdaságfejlesztésben betöltött szerepét.

¹ ELTE TTK Földrajztudományi Központ, Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanszék, PhD-hallgató,
E-mail: starics.roland@gmail.com

² Az 1990-es évekhez képest az önkormányzatok többsége inkább, mint „vállalkozóbarát önkormányzat” és nem, mint „vállalkozó” önkormányzat jelenik meg (LADOS M 1992, CSEFKÓ F. 1997). Vagyis az önkormányzatok magatartásában hangsúlyváltás következett be. A helyi vállalkozások gazdasági környezetének stabilitását és fejlődését szolgáló közvetett és közvetlen támogatási eszközök alkalmazásának gyakorlata vált meghatározóvá. (PÁLNÉ KOVÁCS I. – CSEFKÓ F. 1997, TAMÁS V. 2007).

Fogalmak tisztítása

Kis- és középvállalkozások fogalmi meghatározása

A Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium gondozásában minden évben megjelenő, a kis- és középvállalkozások helyzetével foglalkozó éves jelentés megfogalmazása szerint, vállalkozásnak minősül minden olyan önálló piaci kapcsolatokkal rendelkező jogilag definiált gazdasági szervezet, amely profitorientáltan gazdálkodik és fő tevékenysége az, hogy statisztikai értelemben vett termelést (jövedelemtermelést) végez. A vállalkozásokat létszám szerint két nagy csoportba soroljuk: megkülönböztetünk kis- és középvállalkozásokat, illetve nagyvállalkozásokat.

A kkv-at az 1999. évi XCV. törvény definiálta négy paraméter alapján. A négy csoportképző ismérv a vállalkozások alkalmazottainak száma, árbevételének, illetve mérlegfőösszegének nagysága, valamint tulajdonosi önállósága volt. A jogszabályt a 2004. évi XXXIV. törvényben két lépésben módosították, egyrészt 2004. május 1-től, az EU csatlakozástól, másrészt 2005. január 1-től kezdődően. Mindkét időpontban javítottak a kis- és középvállalkozások mérlegfőösszeg korlátain. A jelenleg hatályban lévő rendelkezés a következőképpen fogalmazza meg a kkv-k körét. Kkv-nak minősül az a vállalkozás, amelynek összes foglalkoztatotti létszáma 250 főnél kevesebb, és éves nettó árbevétele legfeljebb 50 millió eurónak megfelelő forintösszeg, vagy mérlegfőösszege legfeljebb 43 millió eurónak megfelelő forintösszeg.

A kkv kategórián belül megkülönböztetünk mikro-, kis- és középvállalkozásokat. Kisvállalkozások kategóriába azok a vállalkozások tartoznak, amelynek összes foglalkoztatotti létszáma 50 főnél kevesebb és nettó árbevétele vagy mérlegfőösszege legfeljebb 10 millió eurónak megfelelő forintösszeg. Tágan értelmezve idetartoznak a 10 főnél kevesebb alkalmazottal rendelkező, legfeljebb 2 millió eurónak megfelelő forintösszegű éves nettó árbevételt produkáló, vagy mérlegfőösszeggel bíró mikrovállalkozások is. A középvállalkozások jellemzője a törvény szerint, hogy legalább 50, de legfeljebb 249 főnek adnak munkát, éves nettó árbevételük nem haladja meg az 50 millió eurónak megfelelő forintösszeget, vagy mérlegfőösszege nem lépi túl a 43 millió eurónak megfelelő forintösszeget (A kis- és középvállalkozások helyzete 2007).

Jelen tanulmányban a könnyebb megértés érdekében, a Központi Statisztikai Hivatalhoz hasonlóan, csupán a létszám kategóriát alkalmazom csoportképző tényezőként. Vagyis a foglalkoztatottak száma szerint különböztetem meg a vállalkozásokat:

1) Mikrovállalkozás: 1-9 fő,

3) Középvállalkozás: 50-249 fő

2) Kisvállalkozás: 10-49 fő,

Lokalizáció és a helyi gazdaságfejlesztés

Az utóbbi időben egyre több szó esik egy, a globalizációval párhuzamosan futó jelenségről: a lokalitás súlyának növekedéséről³. Napjainkban ugyanis az egyre összefonódó világgazdasági rendszer mellett a helyi szint felértékelődése is megfigyelhető⁴. Egyes régiók, kistérségek és települések számára megadatik a kitörés és a dinamikus fejlődés lehetősége, míg másoknak nem. A lokális szint megerősödésében a nemzeti, a regionális, a megyei és a kistérségi tervezési rendszer gazdaság- és regionális politikáján kívül, a települési előjárók szakértelme és tenni akarása is fontos tényezőnek számít. Jelenleg ugyanis a helyi gazdaság fejlesztésében kitüntetett szerepet játszik a helyi önkormányzatokból álló települési szint⁵ (FARAGÓ L. 2004, FINTA I. 2004, MEZEI C. 2004).

A helyi gazdaságfejlesztés, mint fogalom meghatározása nem könnyű feladat⁶. A legnagyobb gondot a helyi szint (lehet: település, munkaerő-vonzáskörzet, kistérség, régió) definiálása jelenti (MEZEI C. 2006). Napjainkban számos magyar és külföldi társadalomtudós foglalkozik a kérdéssel, a hazai kutatók közül például Csefkó Ferenc, Faragó László, Horváth M. Tamás, Mezei Cecília, Pálné Kovács Ilona és Péteri Gábor.

Helyi gazdaságfejlesztés alatt alapvetően lokális, szubnacionális szinten megvalósított beavatkozást értünk, amely a helyi gazdaság működését, a gazdasági folyamatok irányát, a gazdasági változások mértékét hivatott befolyásolni (MEZEI C. 2004).

A helyi gazdaságfejlesztés legfőbb feladatai:

- a foglalkoztatottság bővítése, munkahelyteremtés,
- vállalkozások támogatása, ösztönzése, és fejlesztése⁷,
- gazdasági növekedés előmozdítása,
- életminőség javítása (MEZEI C. 2006).

³ Amint Faragó (2004) tanulmányában kifejti, a globalizáció nem képes teljes egészében a rendelkezésre álló teret lefedni, így a gazdaságban is van számos olyan terület, amelyekre regionálisan vagy helyben hatni lehet (FARAGÓ L. 2004).

⁴ „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!” (MATOLCSY GY. 1999)

⁵ A Nyugat-dunántúli Régió önkormányzatainak többsége csak az utóbbi időkből ismerte fel, a helyi gazdaság fejlesztésében, valamint a lokális - gazdasági és a társadalmi - szereplőkkel való szoros kapcsolatok kiépítésében rejlő lehetőségeket. Az egyes önkormányzatok igyekeznek a helyi sajátosság minél jobb és körültekintőbb kiaknázására törekvő helyi gazdaságfejlesztés és kkv-politika kialakítására (lásd. 4. fejezet).

⁶ A definíció alapos és körültekintő körbejárása Mezei Cecília nevéhez köthető (MEZEI C. 2006).

⁷ Vagyis legfontosabb célok között tartják számom a tanulmányom témájául szolgáló vállalkozástámogatással és vállalkozásösztönzéssel kapcsolatos eszközöket is.

A helyi gazdaságfejlesztést, mint kötelezően ellátandó feladatot, a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény nem tartalmazza. A települések önként vállalt feladatként felvállalhatják, illetve részt vállalhatnak benne. A helyi gazdaságfejlesztés eszközei igen sokfélék. Megkülönböztethetünk az önkormányzati vagyon által kínált befolyásolási módszereket, valamint a tőkebevonás érdekében alkalmazott közvetlen és közvetett technikákat (PÉTERI G. 1996) (1. táblázat).

Közvetlen támogatási eszközök	Közvetett támogatási eszközök
Közművesítetlen iparterület kijelölése	ipari park
Teljes infrastruktúrával rendelkező iparterület kijelölése	innovációs központ
Kedvezményes földterület és telekjuttatás	vállalkozási zóna/ övezet
Kedvezményes árú telek rendelkezésre bocsátása	inkubátorház
Önkormányzati ingatlanok kedvezményes megvásárlása	technológia park
Önkormányzati ingatlanok bérbeadása	innovációs park
Önkormányzati ingatlanok kedvezményes bérlése	
Önkormányzati tanácsadás	
Önkormányzati beruházásokban a helyi kkv-k részvétele	
Önkormányzati beruházásokban a helyi kkv-k előnyben részesítése	
Körültekintő adókiivetés, adókedvezmények	
Önkormányzat szabályozási támogatása (gyorsított ügyintézés, a rendezési terv beruházók igényei szerinti módosítása)	
Vásárok és vállalkozói napok szervezése	

*1. táblázat: A helyi gazdaságfejlesztés közvetlen és közvetett támogatási eszközei
Forrás: PÁLNÉ KOVÁCS I. – CSEFKÓ F. (1997), TAMÁS V. (2007)*

Az önkormányzatok és helyi gazdaság szereplői közötti kapcsolatok erőssége nagymértékben függ az adott település gazdasági erejétől, bevételeitől, vagyoni helyzetétől, nagyságától, jogállásától, valamint a képviselőtestület szemléletétől és hozzáállásától (PÁLNÉ KOVÁCS I. – CSEFKÓ F. 1997, MEZEI C. 2004).

Az önkormányzatok és a helyi kis- és középvállalkozások közötti együttműködések szükségességét mindkét fél részéről több tényező is indokolja. Előbbi számára az erős helyi gazdaság magas és bővülő foglalkoztatottságot, alacsony munkanélküliséget, növekvő számú adózópolgárt, számottevő helyi adóbevétel-forrást (legjelentősebb tétel a helyi iparüzési adó) jelent. Vagyis a lokális gazdasági szereplők egyaránt hozzájárulnak a helyi társadalom és gazdaság stabilitásához és fejlődéséhez. A kis- és középvállalkozások helyi önkormányzatokkal való együttműködését nagyban elősegíti az a tény, hogy a kkv-k számára a települési és a megyei önkormányzatok a legbiztosabban fizető és gyakran a legnagyobb volumenű megrendeléseket adó partnerek, sőt számos esetben a legnagyobb térségi foglalkoztatók is. A helyi önkormányzatok tehát a vállalkozói szféra mozgásterét jelentős befolyásolni képes hatalmi és megrendelési centrumnak számítanak (PÁLNÉ KOVÁCS I. – CSEFKÓ F. 1997).

A vállalkozóbarát önkormányzat legfőbb ismérvei, hogy hatósági, engedélyezési, támogatási, pénzosztói, rendeletalkotói, fejlesztési, intézményműködtetési, szolgálatsszervezői tevékenysége révén hozzájárul a helyi kkv szektor megerősödéséhez és fejlődéséhez (CSEFKÓ F. 1997, PÁLNÉ KOVÁCS I. – CSEFKÓ F. 1997).

A helyi szint versenyképességét befolyásoló jogszabályok

A következőkben a helyi önkormányzatok lokális gazdaságfejlesztéssel kapcsolatos törvényi kötelezettségeit és lehetőségeit kívánom röviden számba venni ⁸. A gazdaság fejlesztésére vonatkozóan a települési önkormányzatok szintjén meglehetősen kevés jogszabály tartalmaz pontos, iránymutató és követendő megállapításokat. A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 91. § (1) bekezdése is mindössze annyit foglal magában, hogy „az önkormányzat meghatározza gazdasági programját és költségvetését”. A jogszabály nagy hiányossága, hogy nem rendelkezik pontosan tartalmi kérdésekről. Elvileg e gazdasági programon belül fektetik le azokat az eszközöket (köztük számos kkv-k tevékenységét támogató ösztönzőt), amelyek lokálisan hatást gyakorolnak a gazdasági életre.

A helyi gazdaság kiépülését és versenyképességet leginkább a helyi adópolitika határozza meg, hiszen a gazdaság szereplői számára egyáltalán nem mindegy, hogy az adott településen, mennyi és milyen mértékű adót vetnek ki. A települési önkormányzatok döntési lehetőségeit és feltételeit a helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény írja le.

Helyi gazdaságfejlesztési tárgyú jogszabályok még az 1997. évi LXXXVIII. törvény, valamint 18/1998. (VI. 25.) KTM-rendelet. Előbbi az épített környezet alakításáról és védelméről szól és rögzíti, hogy a településfejlesztési koncepció a településrendezési tervet megalapozó, az önkormányzati településfejlesztési döntéseket rendszerbe foglaló, önkormányzati határozattal elfogadott dokumentum. A rendelet pedig a területfejlesztési koncepciók, programok, és területrendezési tervek tartalmi elemeit vázolja (FINTA I. 2004). Azonban ettől eltekintve semmilyen konkrét fogódzó nem létezik a településfejlesztési terv tartalmára és szerkezetére vonatkozóan. A problémát tetézi még, hogy az elkészült programok mind tartalmukat, mind szemléletmódjukat tekintve nagyfokú heterogenitást mutatnak.

Az önkormányzati törvény által előírt gazdasági program a területfejlesztési koncepcióhoz hasonlóan tartalmilag nincs pontosan meghatározva. Szakmai és törvényi orientáció híján az egyes helyi önkormányzatok saját belátásaik alapján készítik (HRUBI L. 2001).

⁸ Ezzel a szakterülettel behatóbban Pálné Kovács Ilona foglalkozik.

Esettanulmány

A minta összetétele

2009 januárjában elektronikus úton, e-mailben elküldött kérdőív formájában kísérletet tettem a Nyugat-dunántúli Régió települési önkormányzatai által a helyi kkv-k számára nyújtott támogatások feltérképezésére és vizsgálatára ⁹. A kérdőív 7 kérdéscsoportot tartalmazott. A visszaküldött adatlapok száma annak ellenére nem nevezhető számottevően soknak, hogy az elektronikus levél január folyamán két alkalommal is továbbítva lett a címzetteknek. 2009. január 31-ig 59 kiértékelhető válasz érkezett vissza, amit kiegészít két, települési önkormányzat felkeresésén alapuló kérdőív. 2008. december folyamán ugyanis terepi munkám során lehetőségem nyílt személyesen interjút készíteni két zalai kisváros polgármesterével, Zalalövő és Zalaszentgrót első emberével ¹⁰. Az értékelhető adatlapok száma, így már 61-re tehető ¹¹ (1. ábra).

A válaszolási hajlandóság

Az elemzés alapjául szolgáló mintatelepülések területi eloszlása rendkívül egyenlőtlen. Győr-Moson-Sopron megyéből 33, Zalából 17, míg Vas megyéből csupán 11 kérdőív érkezett vissza. Győr-Moson-Sopron jelentős felülreprezentáltságát mutatja, hogy jóval magasabb arányban képviseltetik magukat a megye helyi önkormányzatai a mintán belül, mint ahogy az a regionális súlyukból következne. Ezzel szemben Zala és Vas megyék nagyfokú alulreprezentáltsága figyelhető meg (2. táblázat).

Jellemzők	Győr-Moson-Sopron megye	Vas megye	Zala megye	Nyugat-dunántúli Régió
Települési önkormányzatok száma (db)	182	216	257	655
Települési önkormányzatok aránya a régión belül (%)	27,8	33,0	39,2	100
Visszaérkezett válaszok száma (db)	33	11	17	61
Visszaérkezési arány (%)	18,1	5,1	8,0	9,3

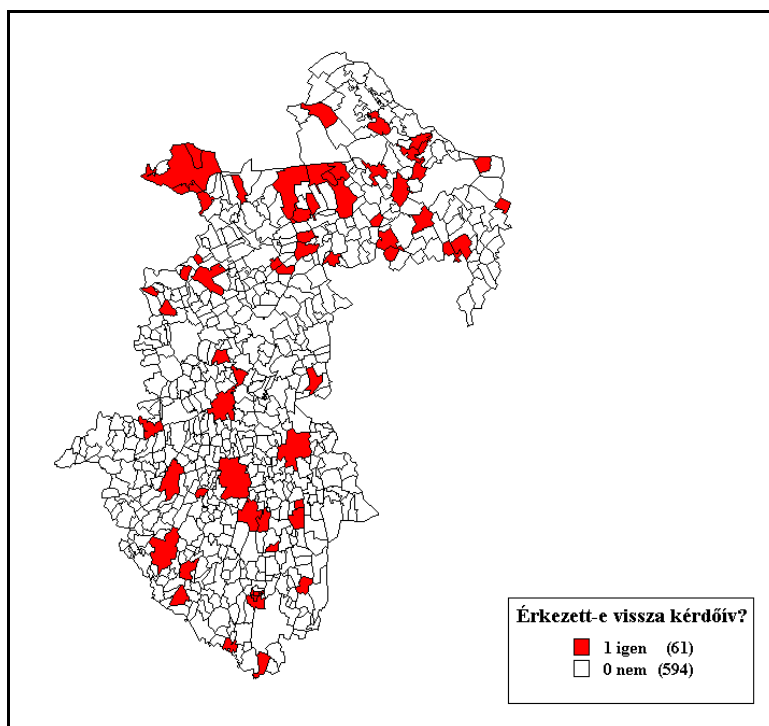
2. táblázat: A kérdőívet visszaküldő települések regionális megoszlása
Forrás: saját szerkesztés a visszaérkezett önkormányzati kérdőívek és megyei statisztikai évkönyvek adataiból

⁹ Az egyes önkormányzatok e-mail címes elérhetőségeihez három adatbázisból fértem hozzá:

- Önkormányzati Minisztérium: <http://www.otm.gov.hu/web/portal.nsf/html/onkormmenu.html>,
- Önkormányzati, közigazgatási információs rendszer: <http://www.kozinfo.hu/>,
- Önkormányzatok információs adatbázisa és portálja: <http://onkormanyzat.net/2006/kezdolap>.

¹⁰ Polgármesterek: Kozma József (Zalalövő), Császár József (Zalaszentgrót)

¹¹ A mintatelepülések alacsony száma miatt elemzésemben messzemenő következtetések levonása helyett inkább tájékoztató jellegű bemutatásra és orientációs alap nyújtására vállalkozom.

1. ábra: Kérdőívet visszaküldő települési önkormányzatok
 Forrás: saját szerkesztés

A földrajzi elhelyezkedés mellett a jogállás és a népesség száma is differenciáló tényezőnek számít a válaszolási hajlandóság tekintetében. A régió községeinek mindössze 8%-a (50 db), a városok (10 db) és a megyei jogú városok (2 db) pedig közel fele (40 % illetve 43,5 %) küldte vissza az adatlapot. A népességszámra vonatkozó vizsgálatoknál a KSH által alkalmazott méretkategóriákat vettem figyelembe ¹². A legalacsonyabb aktivitás az 500 fő alatti településeknél tapasztalható (3,2 %, 11 db), míg a legmagasabb az 5000-9999 fő közötti helységek esetében (60 %, 3 db) mutatható ki. Az 500-999 közötti lélekszámmal rendelkező települések 6,4 %-a (10 db), az 1000-1999 fő közöttiek 18,9 %-a (18 db) és a 2000-4999 fő közöttiek 34,9 %-a (15 db) küldte vissza a kérdőívet. Az 10000-49999 fős lakosságszámmal rendelkező és az 50000 főnél népesebb településekről 2-2 (25 %, illetve 50 %) adatlap került feldolgozásra.

A visszaküldött kérdőívek alacsony száma több gyakorlati dologra vezethető vissza:

- 1) Nem minden régióbeli önkormányzat került be a felmérésbe, hiszen számos apró- és törpefalu nem rendelkezik saját e-mail-es postafiókkal. Emiatt több tucat esetben vagy egyáltalán nem tudtam kiküldeni kérdőívet, vagy ha mégis, akkor azt - a több település ügyeit intéző - körjegyzőségi központok elektronikus levelesládájába továbbítottam. Ez

¹² A továbbiak a 0-499, az 500-999, az 1000-1999, a 2000-4999, az 5000-9999, az 10000-19999, a 20000-49999 és az 50000-99999 fő közé eső lélekszámcsoportok alapján vizsgálódom.

utóbbi esetben azonban a visszaküldött adatlapokon zömmel csak a körjegyzőségi központra vonatkozó adatok szerepeltek.

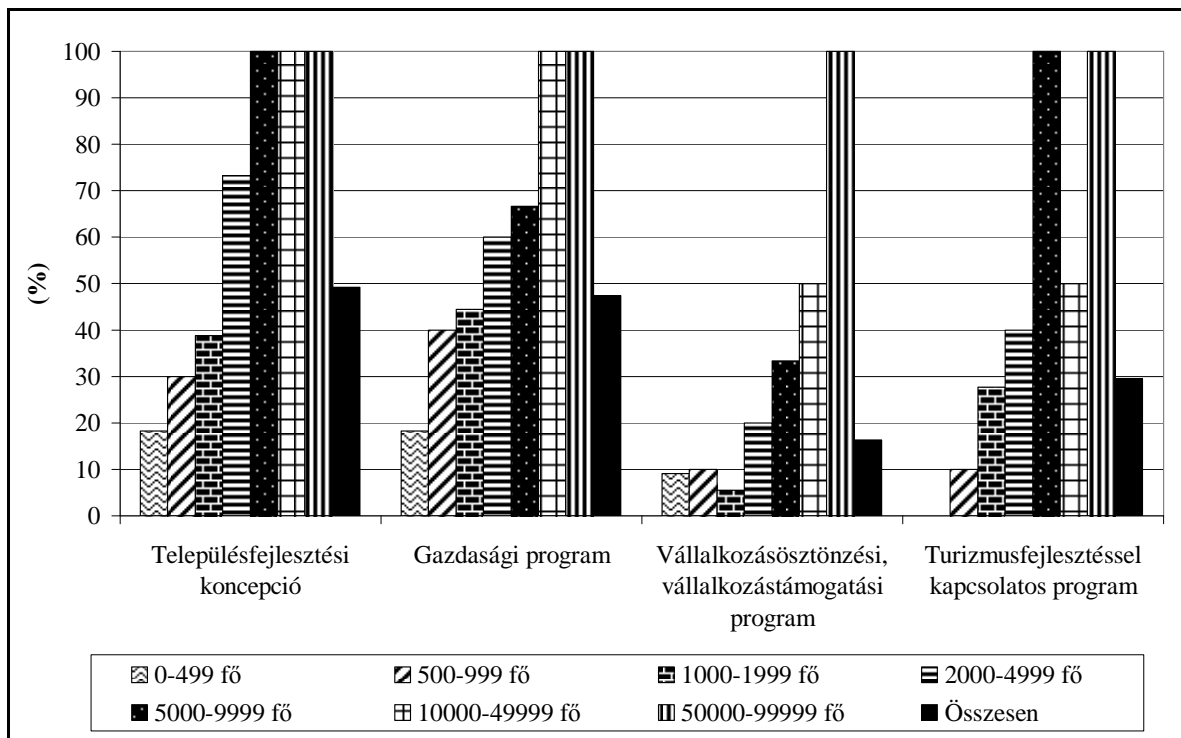
- 2) Nehézséget okozott, hogy az általam használt három önkormányzati címtár közül egyik sem tekinthető naprakésznek. A kérdőívek kiküldése után tapasztaltam, hogy az elektronikus levelek mintegy harmada nem jutott el a címzettekhez.
- 3) A válaszadási hajlandóságot negatívan befolyásolta még, hogy a kisebb lélekszámú településeken a csekély hivatali apparátus miatt kevesebb erőforrás áll rendelkezésre a kérdőívek kitöltésére és visszaküldésére¹³.
- 4) A nagyobb településeken pedig az okozhatott gondot, hogy a polgármesteri hivatal munkatársai túlságosan leterheltek, emiatt nincs idejük kérdőívekre válaszolni. Főleg napjaink hitel-, pénzügyi- és a nyomában jelentkező gazdasági és társadalmi válsága közepette, számos jóval fajsúlyosabb, a település mindennapjait befolyásoló teendőjük is akad.

Kis- és középvállalkozások fejlesztésének gyakorlata a nyugat-dunántúli régió településein

A visszaérkezett kérdőívek tanúsága szerint 1990-2006 között 34 település, jelenleg pedig 38 rendelkezik valamilyen helyi gazdaságfejlesztést szolgáló programmal. Az előző ciklusokban a mintatelepülések több mint fele (55,7 %-a), a 2006-2010-es önkormányzati ciklusban viszont már közel háromnegyede (62,3 %) készített lokális gazdaságösztönzésre alkalmas dokumentumot. Napjainkban az elkészített tervek közül a „legnépszerűbbnek” a településfejlesztési koncepció (49 %, 30 település) számít, amelyet a gazdasági program (47,5 %, 29 település) követ, megelőzve a helyi turizmusfejlesztést elősegítő dokumentumot (29,5 %, 18 település), illetve a vállalkozásösztönzési- és vállalkozástámogatási programot (16,4 %, 10 település).

Az egyes méretkategóriákhoz tartozó települések között számottevő különbségek tapasztalhatók a dokumentumellátottság tekintetében. A lélekszám növekedésével és a települési funkciók bővülésével párhuzamosan a tervet készítő önkormányzatok aránya emelkedik (2. ábra). Településfejlesztési koncepcióval a megyei jogú városok és az 5000 főnél népesebb települések mindegyike, a 2000-4999 fő közötti lélekszámú helységeknél pedig a háromnegyede rendelkezik. Hasonlóan jó arányok láthatók a gazdasági program vonatkozásában is, hiszen a megyei jogú városok és a 10000 fő feletti városok 100 %-a készített ebben a ciklusban ilyen tartalmú dokumentumot.

¹³ Különösen igaz ez Zala és Vas megye erősen apró-és törpefalvas településeire, gondolok itt Göcsej és az Őrség térségére.

2. ábra: A települések dokumentumkészítési gyakorlata, a válaszadó települések százalékában, méretkategóriás bontásban
 Forrás: saját szerkesztés a visszaérkezett önkormányzati kérdőívek adataiból

A kistelepülések alacsony dokumentumellátottsága leginkább a helyi vállalkozások csekély számával indokolható, ugyanis megfelelő számú termelőtevékenységet folytató gazdasági szereplő hiányában sem szakmailag, sem pedig anyagilag nem kifizetődő településfejlesztési-, vagy egyéb gazdaságfejlesztési célzatú programot összeállítani. Gyakori példa, hogy területfejlesztéssel kapcsolatos elképzelések nem önálló koncepcióban, hanem egy általánosabb dokumentum - például a helyi építési szabályozás - részeként jelennek meg. Napjainkban ez a helyzet Füzvölgy, Homokkomárom és Hosszúvölgy falvak esetében. A kistelepülések önálló tervkészítési hajlandóságát csökkenti még a kistérségi szintű fejlesztéseket megalapozó elemzések és programok. Ezekben ugyanis az egyes települések sajátosságaira alapozott fejlesztési tervek megtalálhatók.

A helyi gazdaságfejlesztési stratégiát tartalmazó dokumentumok számánál sokkal jobban kifejezi a települési önkormányzatok vállalkozóbarát környezet kialakítására és fenntartására irányuló törekvését a helyi vállalkozások beindítását, működését és fejlődését támogató eszközrendszer. A kiküldött adatlapon 17 közvetlen kkv-támogatási lehetőség gyakorlati alkalmazására kérdeztem rá (3. táblázat). A nyugat-dunántúli önkormányzatok kis- és középvállalkozásokat ösztönző aktivitása jelentős eltéréseket mutat.

Főbb támogatási eszközök	50000-99999 fő	10000-49999 fő	5000-9999 fő	2000-4999 fő	1000-1999 fő	500-999 fő	0-499 fő	Összesen ¹⁴
Az önkormányzat szabályozási támogatása ¹⁵	100	100	33,3	100,0	83,3	50	27,3	70,5 (43)
A helyi iparüzési adó mérséklése vagy szinten tartása az előző ciklusokhoz képest (1990-2006 között)	100	50	100,0	60,0	61,1	60	36,4	59,0 (36)
Önkormányzati ingatlanok bérbeadása	100	0	66,7	53,3	50,0	80	27,3	52,5 (32)
Önkormányzati beruházásokban a helyi kkv-k részvétele előnyben részesítése	50	50	0,0	60,0	77,8	50	18,2	52,5 (32)
Önkormányzati beruházásokban a helyi kkv-k részvétele	100	50	33,3	46,7	72,2	40	9,1	47,5 (29)
Az önkormányzat kapcsolati tőkéjével támogatja a kkv-kat	100	100	0,0	60,0	44,4	50	9,1	44,3 (27)
Letelepülni szándékozó kis- és középvállalkozások segítése	50	100	33,3	73,3	38,9	30	0,0	41,0 (25)
Az önkormányzat szerepet szán a település marketing tevékenységében a helyi kkv-nak	100	50	33,3	46,7	50,0	20	27,3	41,0 (25)
Önkormányzati ingatlanok kedvezményes bérlése	50	0	33,3	33,3	44,4	70	18,2	39,3 (24)
Önkormányzati tanácsadás	50	50	66,7	53,3	44,4	20	9,1	37,7(23)
A kkv-k számára közművesítetlen iparterület kijelölése	100	100	33,3	33,3	38,9	30	0,0	32,8 (20)
Kedvezményes árú telek rendelkezésre bocsátása	50	50	66,7	40,0	22,2	40	9,1	31,1 (19)
A kkv-k számára kedvezményes földterület és/vagy telekjuttatás	50	100	33,3	33,3	27,8	40	9,1	31,1(19)
Működő helyi kis- és középvállalkozások segítése	100	50	33,3	40,0	38,9	10	0,0	29,5 (18)
A kkv-k számára teljes infrastruktúrával rendelkező iparterület kijelölése	100	100	66,7	53,3	0,0	30	0,0	27,9 (17)
Önkormányzati ingatlanok kedvezményes megvásárlása	0	0	33,3	46,7	22,2	40	0,0	26,2 (16)
A helyi iparüzési adó teljes elengedése	0	50	0,0	0,0	0,0	10	18,2	6,6 (4)

3. táblázat: A települések kis- és középvállalkozásokat segítő eszközei a válaszadó települések százalékában (%), méretkategóriás bontásban
 Forrás: saját szerkesztés a visszaérkezett önkormányzati kérdőívek adataiból

¹⁴ Zárójelben az adott kkv-támogatási eszközt megnevező helyi önkormányzatok száma.

¹⁵ Itt elsősorban a gyorsított ügyintézésre és a rendezési terv beruházások igényei szerinti módosításra kell gondolni.

Az egy településre jutó kkv-támogatási eszközök számát vizsgálva az egyes méretkategóriák között markáns különbségek tapasztalhatók. Két jelentős töréspont rajzolódik ki. Az egyik az 500 fő alatti és feletti, a másik a 10000 lakos alatti és feletti településeket választja el egymástól. A félezer főnél kevesebb lélekszámú községek a kérdőívben szereplő 17 kkv-támogatási eszköz közül egyenként mindössze alig több mint 2-t (átlagban 2,2 db) alkalmaztak bevett gyakorlatként. Egy méretkategóriával feljebb viszont már csaknem 7 (átlagban 6,7 db) támogatási formát jelöltek meg a településvezetők. Az újabb ugrás a 10000 főnél népesebb helységeknél következik be, itt ugyanis településenként már legalább 10 kkv-támogatási eszköz található a gazdaságfejlesztési repertoárban. A legtöbb, szám szerint 12 támogatási forma a megyei jogú városokra jellemző.

Az egyes támogatási eszközök közül a 4 leginkább alkalmazott technika érdemel említést. A kérdőívet visszaküldő önkormányzatok legalább fele

- önkormányzati ingatlan-bérbeadásával,
 - rugalmas, vállalkozóbarát szabályozási rendszer kialakításával,
 - adókedvezmények biztosításával, illetve
 - önkormányzati kezdeményezésű beruházásokban való részvétellel járul hozzá a helyi kkv szektor fejlődéséhez.

A lokális gazdaságfejlesztés részeként az 1990-es évek közepétől nagy hangsúly helyeződött ipari parkok létesítésére. Jelenleg a régió területén 27-et tartanak nyilván, ebből 12 Zalában, 8 Vasban, 7 pedig Győr-Moson-Sopron megyében található. Az „ipari park címet viselő szervezetek” közül azonban mindössze 12 települési önkormányzat ¹⁶. Ezen ipari parkok térségi gazdaságra gyakorolt hatása számottevő, különösen a kislélekszámú településeken (Pacsa, Túrje). A legjelentősebb helyi kkv-k ugyanis jelen vannak az önkormányzatok által kezdeményezett ipari parkokban (<http://www.nfgm.hu>).

A régió inkubátorház-hálózata, az ipari parkokéval ellentétben nem tekinthető kiterjedtnek. Kisvállalkozások számára, indulásuk 1-2 évében szolgáltatási és vállalatműködtetési segítséget nyújtó intézmények száma jelenleg csupán 5-re tehető. Győrben és Szombathelyen települési önkormányzatok közreműködésével létrejött és üzemeltett, Lenti, Zalaegerszegen és Zalaszentgróton pedig alapítvány által működtetett inkubátorház található (<http://www.visz.hu>). Jól látható, hogy ez a vállalkozásösztönző és –támogató forma a régióban meglehetősen periférikusnak számít. Véleményem szerint nagyobb hangsúlyt

¹⁶ Csorna, Celldömölk, Kőszeg, Lenti, Letenye, Répcelak, Pacsa, Sopron, Szentgotthárd, Zalaegerszeg, Zalalövő, Túrje

kellene rá helyezni, de napjainkban sem az önkormányzatok anyagi helyzete, sem pedig személyi állománya sem teszi ezt lehetővé.

A kérdőívben rákérdeztem az egyes önkormányzatok közbeszerzési magatartására is, hiszen a helyi gazdaság szereplői kedvelik az - általában jelentős bevételekkel kecsegtető - önkormányzati beruházásokban való részvételt. A legnagyobb arányban az önkormányzati kezdeményezésű beruházással nem rendelkező, illetve a kérdésre nem válaszoló települések vannak. Ezek teszik ki a teljes minta közel egyharmadát (29,5 %). A településméret csökkenésével az arány növekedése tapasztalható. A 2000 fő alatti településeken a válaszadók héttizede tartozik ide.

A nagyobb lélekszámú településeken azonban más a helyzet. Az önkormányzati kezdeményezésű beruházások teljes hiányáról - szemben a kistelepülésekkel - az 5000 fő feletti helységek egyikében sem számoltak be. Ezekben a települések ugyanis egy-egy esetleges beruházás kapcsán nemcsak nagyobb anyagi háttérrel és pályázati önrésszel rendelkeznek, de képesek a szélesebb és sokszínűbb tevékenységgel bíró helyi kkv szektorhoz tartozókat megbízásokkal ellátni. Ugyanez a kisebb települések vonatkozásában nem mondható el, mivel a kisszámú helyi vállalkozói réteg gyakran a közbeszerzés technikai, állományi és kapacitásbeli elvárásainak sem tud megfelelni.

Viszont a lélekszám emelkedésével és a települési funkciók számának bővülésével párhuzamosan - félhetően az egyre nagyobb beruházási hajlandóság és szükségszerűség következtében - a közbeszerzésekben egyre nagyobb arányban vannak jelen a nem helybeli (hazai vagy külföldi) vállalkozások. Amíg az 500 fő alatti települések csupán 9,1 %-át, az 1000-1999 fő közöttiek 16,7 %-át, a 2000-9999 közöttiek 33,3 %-át, addig a 10000 főnél népesebb városoknak már a felét jellemzi olyan önkormányzati magatartás, amelyben a nem helyi vállalkozások kerültek ki sikerebben a közbeszerzési pályázatokból.

Az önkormányzatok gazdaságpolitikájának és a helyi gazdaság élénkítésének fontos eszközei még a helyi adók és azon belül is elsősorban az iparüzési adó¹⁷. A kivetett helyi adók száma és mértéke a vállalkozásbarát települési környezet és a vállalkozások ösztönzésének egyik fokmérő¹⁸. A helyi gazdaság szereplői számára jelzésértékkel bírnak. Az adatlapot visszaküldő 61 önkormányzattól 54 számolt be az iparüzési adó meglétéről. A Győr-Moson-Sopron és a Vas megyei vizsgált helységekből ez a helyi adófajta csaknem

¹⁷A települési önkormányzatok számára a helyi önkormányzatokról és a helyi adókról szóló törvények lehetőséget biztosítanak önálló pénzügyi politika kialakítására, köztük helyi adók kivetésére.

¹⁸A tanulmányban csak az iparüzési adóval kapcsolatos települési sajátosságokat kívánom bemutatni, mivel a többi helyi adó típust a vizsgált településeknek csupán töredékén alkalmazzák (pl. a vállalkozások kommunális adóját a mintatelepülések csupán hetedében vetették ki).

mindenhol kivetésre kerül (87,8 %, illetve 100 %), viszont Zalában a mintatelepüléseknek csupán négyötödében (82,4 %) alkalmazzák. Zala alacsonyabb arányértéke mindenekelőtt az apró- és törpefalvak igen magas számával magyarázható. A kislélekszámú településeken (Fűzvölgy, Homokkomárom, Hosszúvölgy) ugyanis általában igen kevés vállalkozás működik, ami a településvezetők számára nem indokolja helyi adók kivetését a gazdasági élet szereplőire. Az egyes települési méretkategóriát figyelembe véve elmondható, hogy a vizsgált 500 főnél népesebb települések mindegyikében volt iparüzési adóból származó bevétel. Az adó mértéke viszont jelentős különbségeket mutat. 22 településen (köztük valamennyi városi jogállású helységben) a legfelső adókulcsot, vagyis 2 %-ot, 15 helységben 1,5 %-nál magasabb, míg 14 helységben 1,5 %-nál alacsonyabb értéket állapítottak meg. 3 helységben (Alsórajk, Horvátzsidány, Mórchida) pedig meghatározott összeghatár felett szednek a helyi vállalkozásoktól iparüzési adót.

A települési önkormányzatok és a helyi kkv-k közti kapcsolatról a visszaérkezett kérdőívek elemzése utána meglehetősen nehéz új megállapításokat tenni¹⁹. A mintatelepülések 42,6 %-a (26 db) ugyanis jónak, 34,4 %-a (21 db) kielégítőnek gondolja az együttműködést. Nagyon jónak mindössze 4 (6,6 %), rossznak pedig 1 (1,6 %) településvezető véli a két fél közötti kapcsolatot. Érdekességként megemlíthető, hogy a kérdőívet visszaküldők csaknem hetede (13,1 %) erre a kérdésre nem kívánt válaszolni.

A lokális együttműködésen túl feltétlenül szót kell még arról ejteni, hogy az önkormányzatok miként vélekednek a településünkön tevékenykedő kkv-ok súlyáról. A kkv-k helyi gazdasági életben betöltött szerepét a mintatelepülések 42,6 %-a (26 db) átlagos értékelte. Az egyeduralkodó és az alárendelt kategóriába csupán minden huszadik válasz (4,9 %, illetve 4,9 %) tartozott. Érdekes mozzanat, hogy a domináns és a teljesen fajsúlytalan kifejezésekkel a települések negyede-negyede (24,6 %, illetve 23,0 %) jellemezte a kkv szektort. A „fajsúlytalan kategória” mintán belüli igen magas aránya, több dologgal magyarázható. Egyrészt számos kistelepülésen - gondolok itt a göcseji és az őrségi apró- és törpefalvakra - valóban elhanyagolható a kkv-k száma, hiszen legfeljebb egy-két tucat vállalkozással rendelkeznek, amelyek többsége egyébként kényszervállalkozásnak minősül. Másrészt a nagyobb településeken a nagyvállalatok és a multinacionális vállalatok töltik be a gazdasági élet „motorjának” szerepét. Ebből adódóan a településvezetők figyelme a kkv szektor helyett a több 100 vagy több 10000 munkavállalót foglalkoztató és nagyobb iparüzési adót fizető nagyvállalati körre vetül.

¹⁹ Az egyes méretkategóriákon belül sem tapasztalható markáns eltolódás egyik, illetve másik válasz irányába.

Napjainkban, a lokális gazdaságélénkítésben a helyi önkormányzatok mellett más szereplők (kamarák, iparszövetségek, alapítványok) is jelen vannak. A Nyugat-dunántúli Régióban a mintatelepülések csupán 10 %-a (6 db) tett említést valamilyen vállalkozói érdekképviseléssel való kapcsolatáról. Ez a helyzet mind rövid, mind középtávon tarthatatlan, meg kell változtatni a helyi gazdaságfejlesztés „intézményeinek” atomizált működését. A települési önkormányzatok, a helyi szakmai és non profit szervezetek együttműködése (közös projektek, pályázatok, fejlesztések, tanácsadás, fórumok) nélkül ugyanis nagyon nehéz helyi szinten kiugró eredményeket elérni. Amennyiben megvan a készség a kooperációra úgy, a kis- és középvállalkozások „életében” is pozitív fordulat következhet be.

Konklúzió

Napjainkban a gazdasági válság közepette a települési önkormányzatok vezetőire is nagy felelősség hárul, hogy miként alakul szűkebb és tágabb térségük jövője. A krízis ráirányította figyelmet a helyi gazdaság jelentőségére, a lokálisan tevékenykedő kkv-k fontosságára (főleg a foglalkoztatottság terén). A tanulmányban a rövid szakirodalmi áttekintőt követően egy helyzetelemzésre vállalkoztam, amelyben rá kívántam világítani a Nyugat-dunántúli Régió települési önkormányzataira jellemző kkv-támogatási eszközökre és formákra. A visszaérkezett 61 adatlap kiértékelését követően megállapítható, hogy nem területi bontásban, hanem méretkategóriánként figyelhetők meg különbségek és ebből adódó sajátosságok a kkv-támogatás- és -ösztönzés rendszerében. Céлом nem messzemenő következtetések levonása, hanem későbbi munkámat megalapozó orientációs alappontok lerakása volt. A jövőre nézve megfogalmazható, hogy települések által biztosított kkv-támogatási eszköztár még számos tartalékot rejt magában (inkubátorház-program, közbeszerzés, infrastruktúrafejlesztés). A támogatási ürok kitöltése hozzájárulhat a begyűrűző válság hatásainak lokális tompításához, majd azt követően a helyi gazdaság fejlődéséhez és megerősödéséhez vezethet.

IRODALOMJEGYZÉK:

- CSEFKÓ F.(1997): A helyi önkormányzati rendszer. Dialóg Campus, Budapest-Pécs.
- FARAGÓ L. (2004): A közösségi (területi) tervezés szerepe a gazdaságfejlesztésben. In: Pálné Kovács I. (szerk.) (2004): Versenyképesség és igazgatás. MTA RKK, Pécs.
- FINTA I. (2004): A helyi-területi szintű közigazgatási szervezetek gazdaságirányítási, támogatási-fejlesztési funkcióinak jogszabályi háttere. In: Pálné Kovács I. (szerk.) (2004): Versenyképesség és igazgatás. MTA RKK, Pécs.
- HRUBI L. (2001): A területi gazdaságfejlesztés kihívásai. In: PETRÉTEI JÓZSEF (Szerk.) (2001): Emlékkönyv Bihari Ottó egyetemi tanár születésének 80. évfordulójára. MTA RKK Dunántúli Tudományos Intézete, PTE Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs.
- LADOS M. (1992): Önkormányzat és vállalkozás. In: Csefkó Ferenc (1992): Helyi társadalom, gazdaság, politika. Tanulmányok az önkormányzatokról. Pécs.

- MATOLCSY GY. (1999): A globális és a helyi gazdaság összhangja. In: Regionális fejlesztés a jövő szolgálatában. Miskolci Egyetem Regionális Gazdaságtan Tanszék, Miskolc.
- MEZEI C. (2004): Önkormányzati gazdaságfejlesztési gyakorlat a hazai településeken. In: Pálné Kovács I. (szerk.) (2004): Versenyképesség és igazgatás. MTA RKK, Pécs.
- MEZEI C. (2006): A helyi gazdaságfejlesztés fogalmi meghatározása. Tér és társadalom. 2006. 20. 4. pp. 85-96.
- PÁLNÉ KOVÁCS I. – CSEFKÓ F. (1997): Önkormányzati szerepvállalás a helyi gazdaság fejlesztésében. Comitatus. 1997.7. 7-8. pp. 19-28.
- PÉTERI G. (1996): Helyi útkeresés. Változások az önkormányzati szolgáltatásszervezésben. In: HORVÁTH M. – KISS J. (szerk.) (1996): Aréna és otthon. Politikai Tanulmányok Intézete Alapítvány, Bp.
- TAMÁS V. (2007): Vállalkozóbarát önkormányzat vagy önkormányzatbarát vállalkozó?: a helyi önkormányzatok és vállalkozók együttműködésének útjai. A falu. 2007. 12. 1. pp. 39-45.

FORRÁSJEGYZÉK:

- A kis- és középvállalkozások helyzete 2007. Éves jelentés. Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium, 2008.
- Az önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény.
1999. évi XCV. törvény a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról.
2004. évi XXXIV. törvény a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról.

INTERNET FORRÁSOK:

- <http://www.visz.hu> – Vállalkozói Inkubátorok Szövetsége
- <http://www.nfgm> – Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium